សតិដោយឯកឯង[1] និង ដោយបង្កហេតុ[2]

ដកស្រង់ពីគម្ពីពុទ្ធសាសនាអនាមិក[3]មួយជាភាសាបាលីស្ដីពីការពិការសារសង រវាង ព្រះចៅមីលិនដាបញ្ញានៅប្រទេសឥណ្ឌា ជាមួយនឹង ភិក្ខុនាគសេនា (សរសេរប្រហែលនៅសតវត្សទី ១៦៣ ទៅ ៩៥ មុនគ.ស.)

- ព្រះចៅ មីលិនដា សួរទៅភិក្ខុ នាគសេនាថា : ព្រះភិក្ខុ តើសតិ (mémoire) តែងតែកើតឡើង ជាកិរិយា (acte) នៃការទទួលស្គាល់ដោយឯកឯង ឬ តើមានសតិ ដែលកើតឡើង ដោយបង្កហេតុ ដែរឬទេ ?
- ភិក្ខុនាគសេនា ឆ្លើយថា : វាមានទាំងពីរយ៉ាង។
- ព្រះចៅ មីលិនដា មានព្រះបន្ទូលតបវិញថា : ប៉ុន្តែ ដ្បិតសតិយើង ស្គាល់តែអនុស្សវរីយ៍ប៉ុណ្ណោះ, ដូច្នេះ វាមិនអាចនិយាយបានថា វាមានសតិដោយបង្កហេតុបានឡើយ។
- ភិក្ខុនាគសេនា ឆ្លើយថា : ប្រសិនបើគ្មាន សតិដោយបង្កហេតុ, សិប្បករទាំងឡាយ នឹងមិនអាចធ្វើអាជីព សិល្ប:, ចំណេះបច្ចេកទេស, ហើយអ្នកប៉ិនប្រសប់ក្នុងការអ្វីមួយនឹងមិនអាចបម្រើ គោលបំណងខ្លួនបានឡើយ។ តែប្រសិនបើអ្វី ដែលបានរៀបរាប់នេះ វាមានប្រយោជន៍ គឺព្រោះតែមានសតិដោយបង្កហេតុនោះឯង។

---

1 សតិដោយឯកឯង : Mémoire spontanée។

2 សតិដោយបង្កហេតុ : Mémoire provoquée។

3 គម្ពីនេះ បានបកប្រែបែបបីយ៉ាងជាភាសាចិនប្រហែលនៅសតវត្សទី ៣១៧ ទៅ ៤២០ ក.ស.គ. មានចំណងជើងថា « សៀវភៅ នៃភិក្ខុនាគសេនា »។ លោក Louis FINOT បកប្រែជាភាសាបារាំង ពី ភាសា បាលី ចុះផ្សាយពីអ្នកបោះពុម្ពផ្សាយ GUILLIMARD នៅឆ្នាំ១៩៩២។